

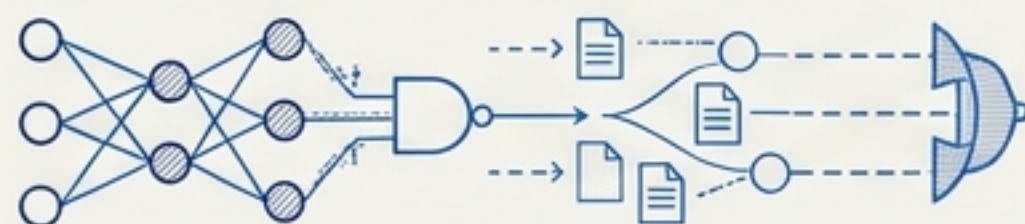

Arhitektura sodobnega odkritja

Odkritja niso več zgolj plod teorije in izoliranih eksperimentov.
Postala so rezultat integriranih platform na ravni celotnega sistema.

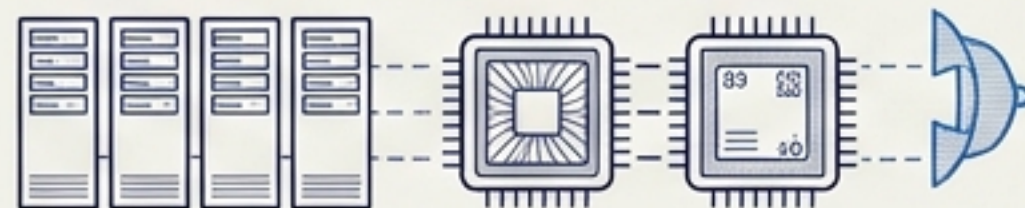
Umetna inteligenca (AI)

Napredno modeliranje in strojno učenje

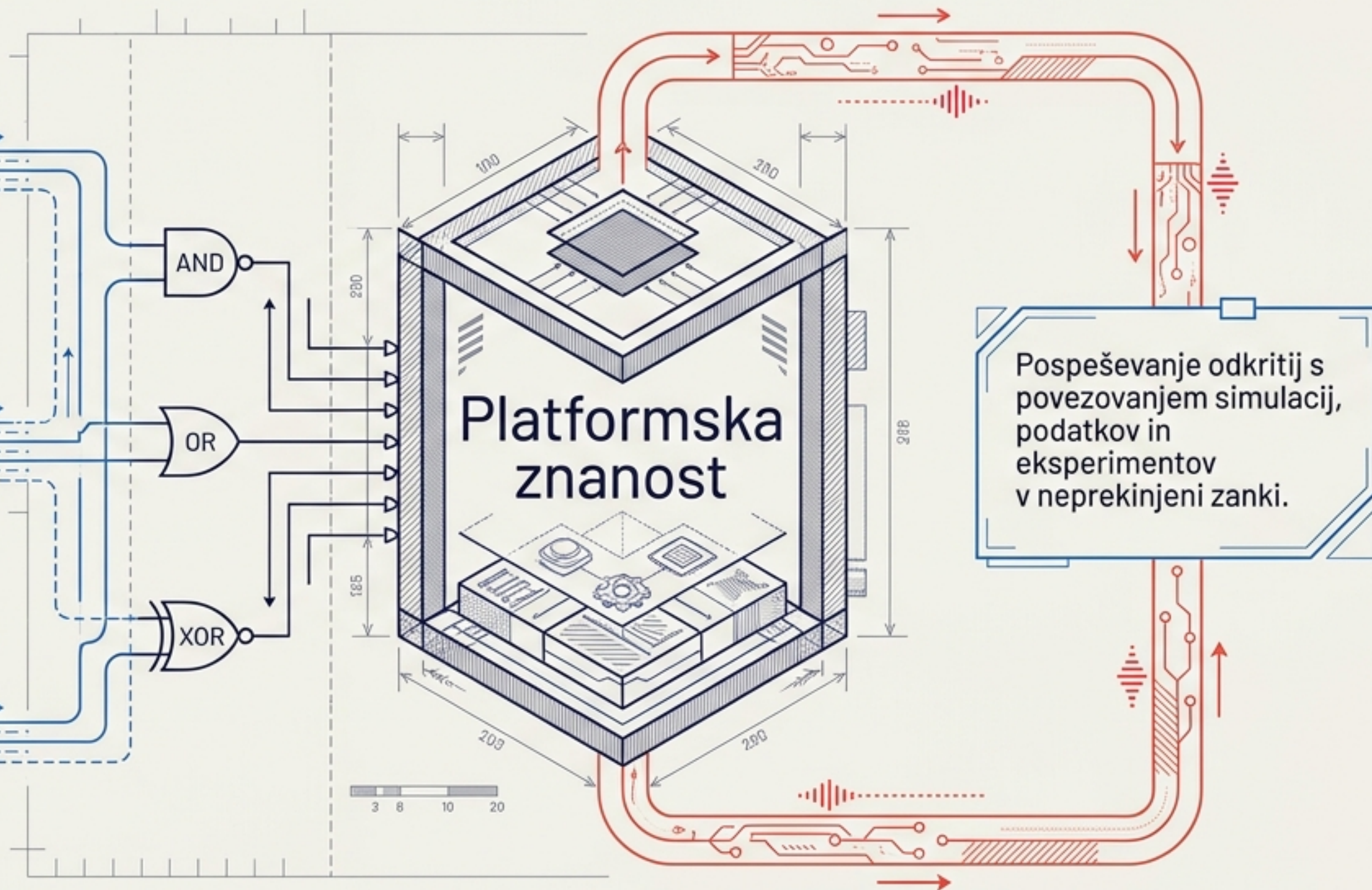
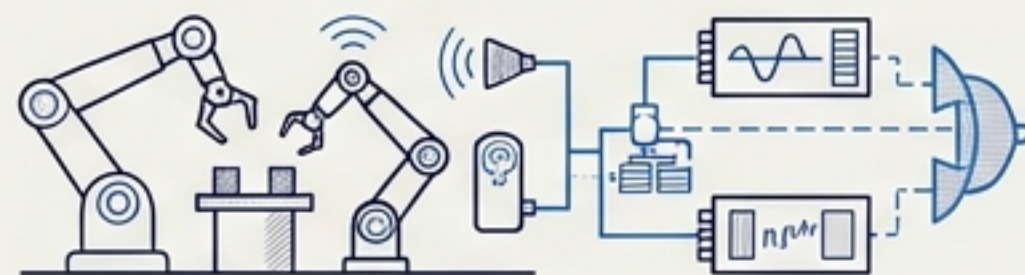
Visokozmogljivo računalništvo (HPC)

Zmogljivost obdelave na makro skali

Avtomatizirani eksperimentalni sistemi

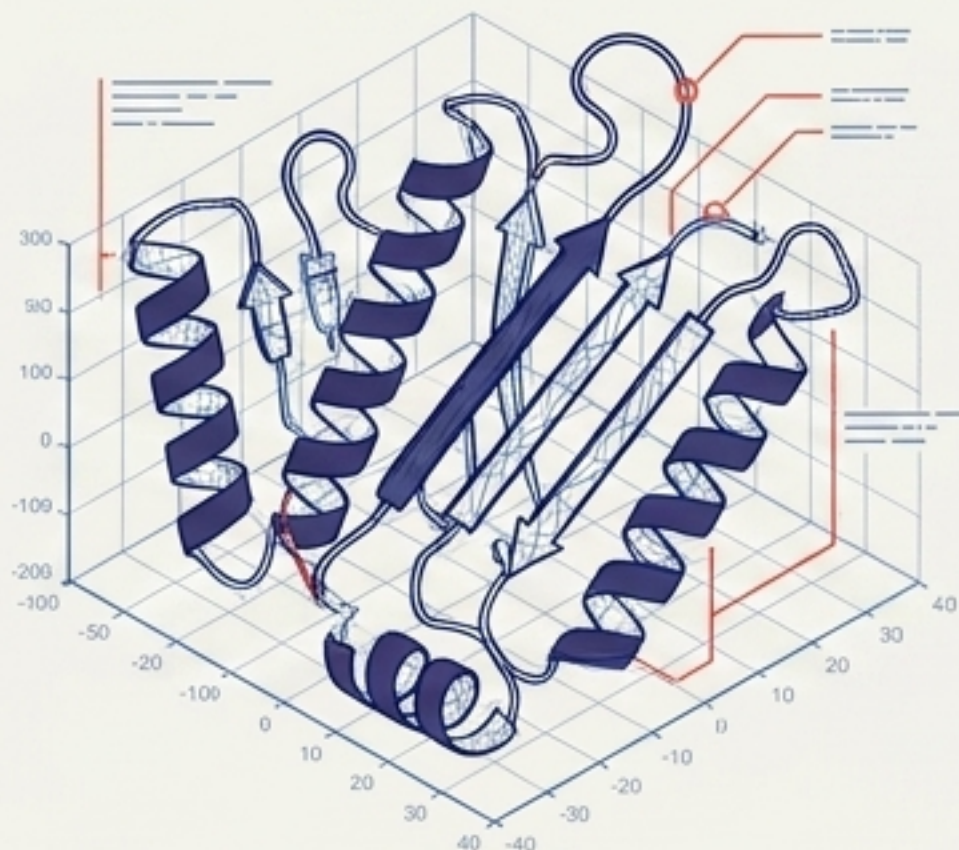
Robotika in zajem podatkov v realnem času

Od teorije k integriranim sistemom

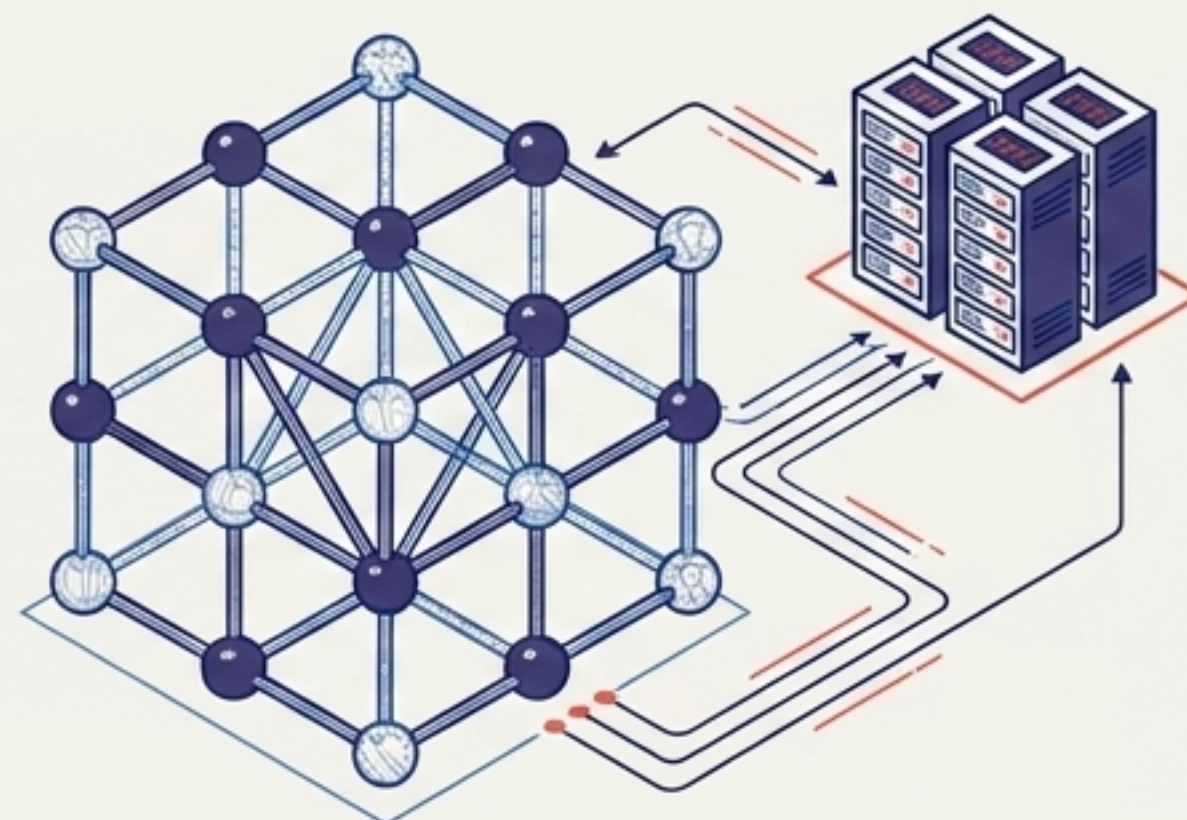
Prehod presega akademske okvire in postaja temelj za industrijske raziskave in razvoj (R&D).

Leva plošča: Strukturna biologija

Sistem:	AlphaFold
Mehanizem:	AI-napovedovanje struktur proteinov.
Učinek:	Povezovanje ogromnih bioloških podatkovnih baz z globokim učenjem.

Desna plošča: Energija in materiali

Sistem:	Projekt DOE Genesis Mission (ZDA)
Mehanizem:	Enotna znanstvena infrastruktura, podprta z AI.
Učinek:	Integracija računalništva in eksperimentalnih sistemov za pospeševanje odkritij na področju energijskih materialov.

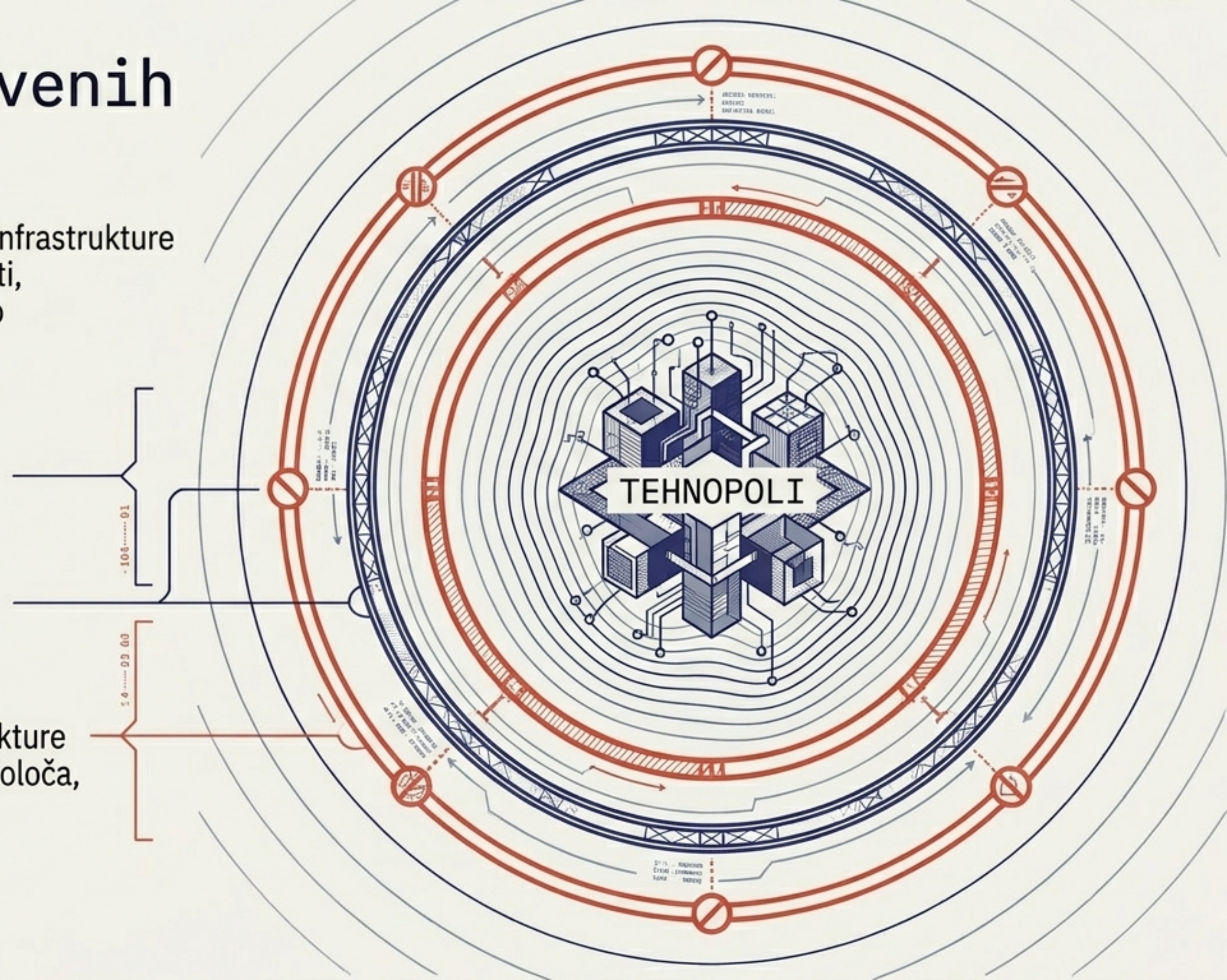
Vzpon znanstvenih tehnopolov

Koncentracija AI in raziskovalne infrastrukture ustvarja nova vozlišča zmogljivosti, ki strukturirajo dostop in določajo geografijo odkritij.

Infrastruktura: Masivni podatkovni in računski centri.

Zmogljivost: Institucionalna kapaciteta za raziskave na skali.

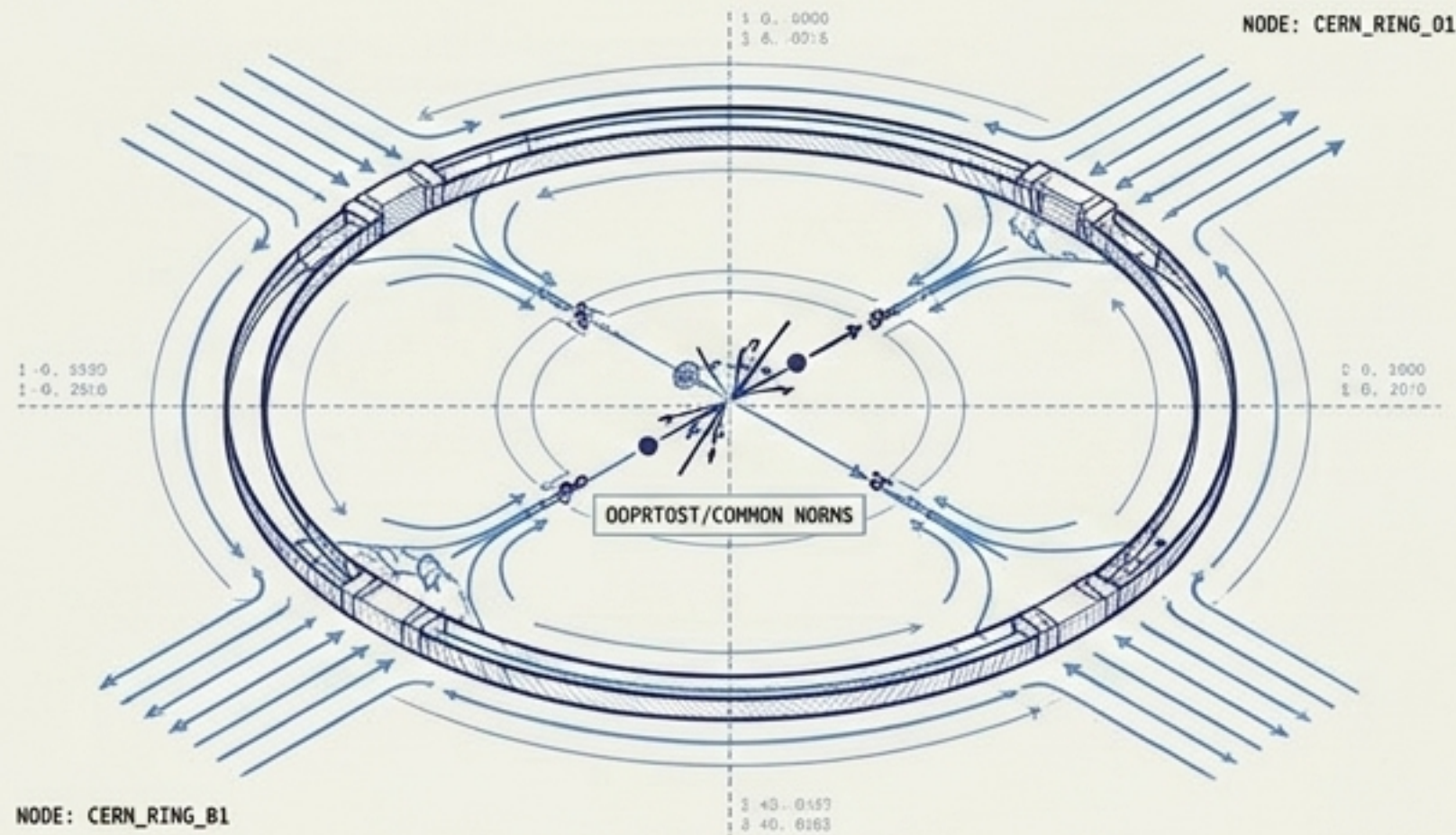
Posledica: Dostop do infrastrukture postaja primarni mehanizem, ki določa, kdo lahko sodeluje pri inovacijah.

Zaton modela neomejenega sodelovanja

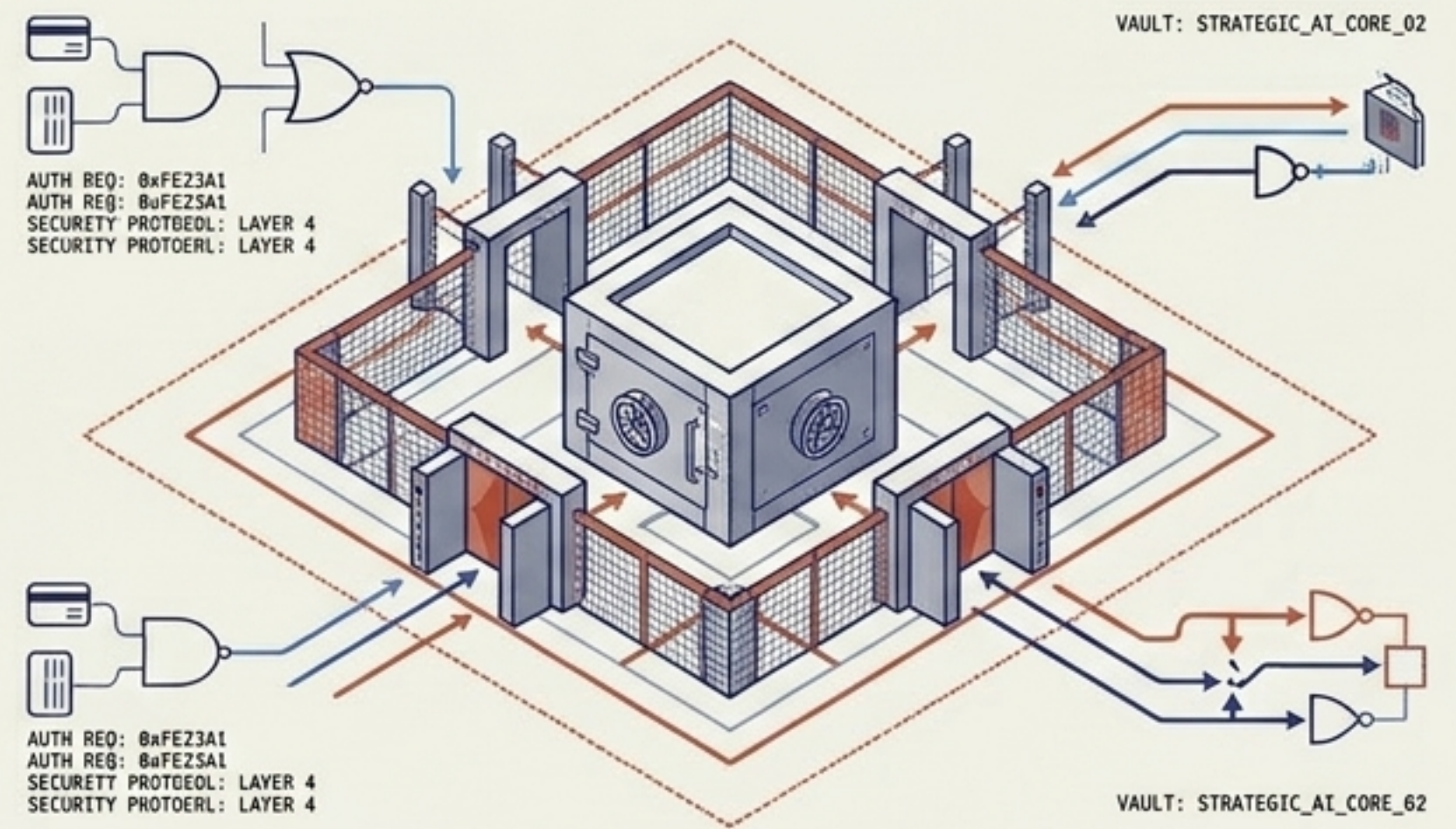
Zgodovinski mega-projekti so temeljili na odprtosti. Sodobne AI-platforme zahtevajo pogojevano zaupanje zaradi dvojne rabe.

Doba odprtosti / Model CERN

Primeri:	Veliki hadronski trkalnik (LHC), ITER
Arhitektura:	Skupne norme, visoka stopnja mednarodne odprtosti.

Doba platform / Nova realnost

Značilnosti:	Podatki s strateškimi/občutljivimi lastnostmi, modeli dvojne rabe (dual-use).
Arhitektura:	Dostop se pogaja znotraj prekrivajočih se političnih okvirov.

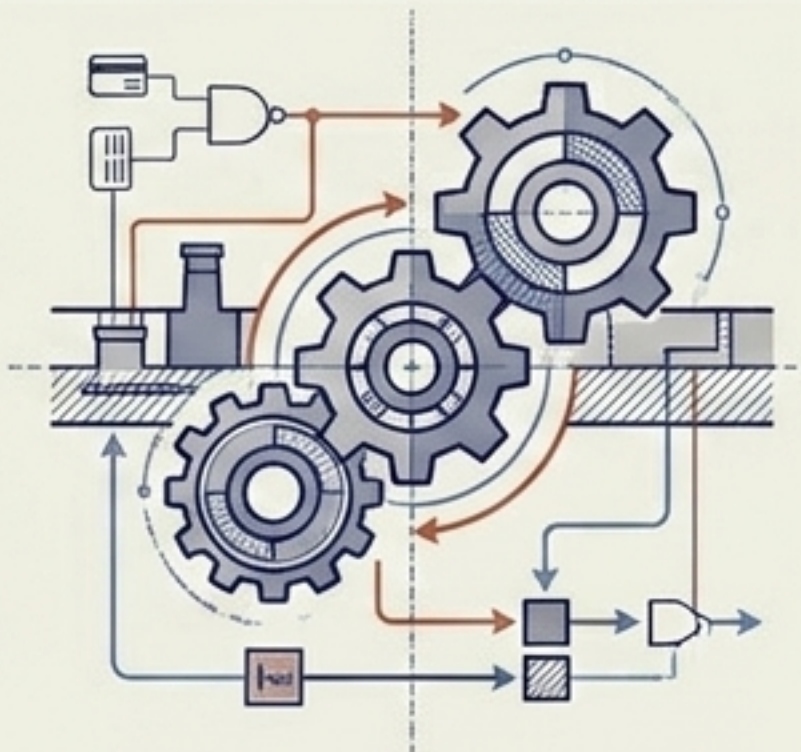
Upravljaljska trilema umetne inteligence

Iste raziskovalne platforme so ujeete v popolnoma različne in nezdružljive regulativne režime, ki se v bližnji prihodnosti ne bodo poenotili.

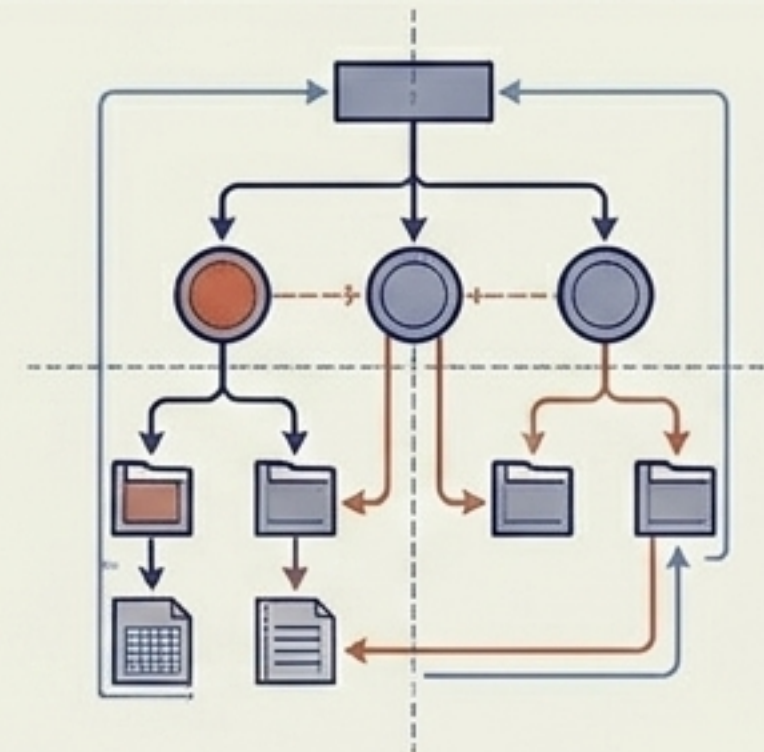
Evropska unija
(Akt o umetni inteligenci)

Združene države Amerike

Kitajska

Pristop: Temelji na oceni tveganja (Risk-based).

Pristop: Sektorski in usmerjen v spodbude (Incentive-oriented).

Pristop: Državno usmerjeno in algoritemsko upravljanje.

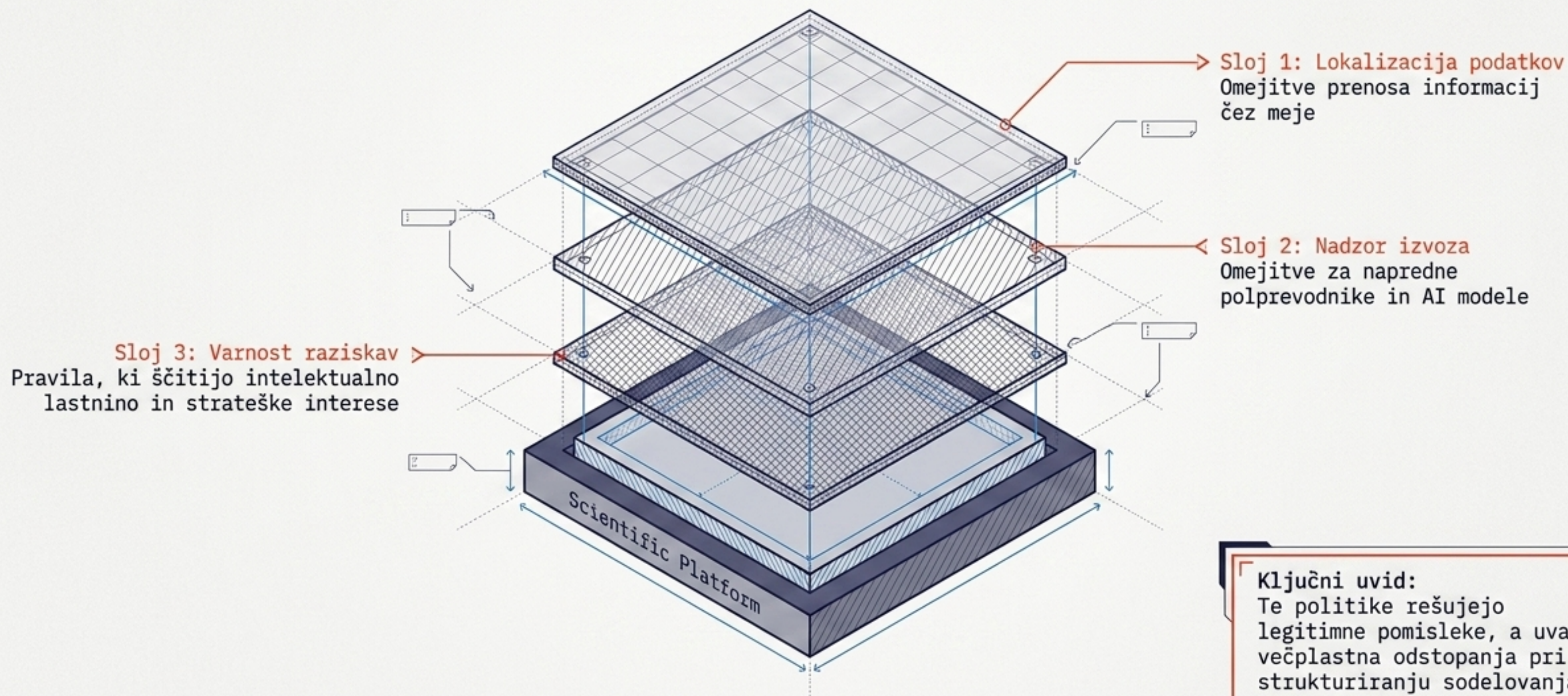
Fokus: Stroge zahteve za upravljanje s podatki in človekov nadzor.

Fokus: Inovacije, industrijski razvoj in domača infrastruktura.

Fokus: Dostop do podatkov zasnovan okoli nacionalnih strateških prioritet.

Sloji geopolitičnih in varnostnih omejitev

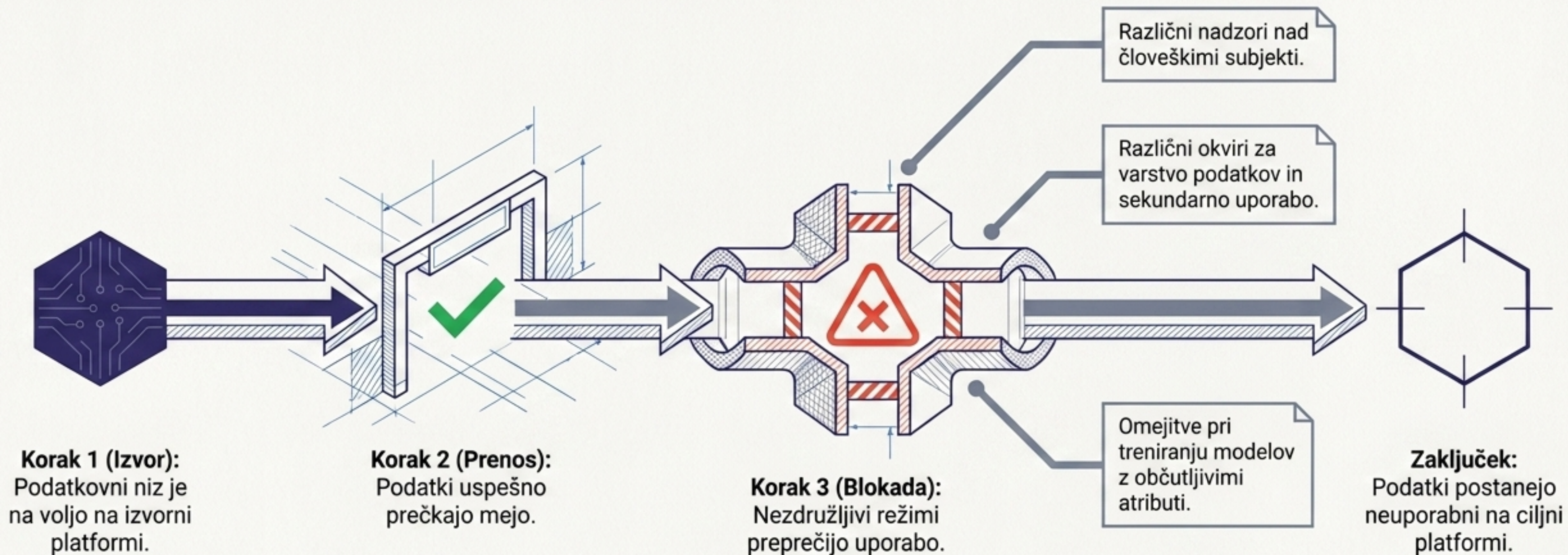
Sodelovanje na institucionalni ravni oblikujejo vse strožje varnostne politike, ki varujejo občutljive tehnologije in intelektualno lastnino.

Ključni uvid:
Te politike rešujejo
legitimne pomisleke, a uvajajo
večplastna odstopanja pri
strukturiranju sodelovanja.

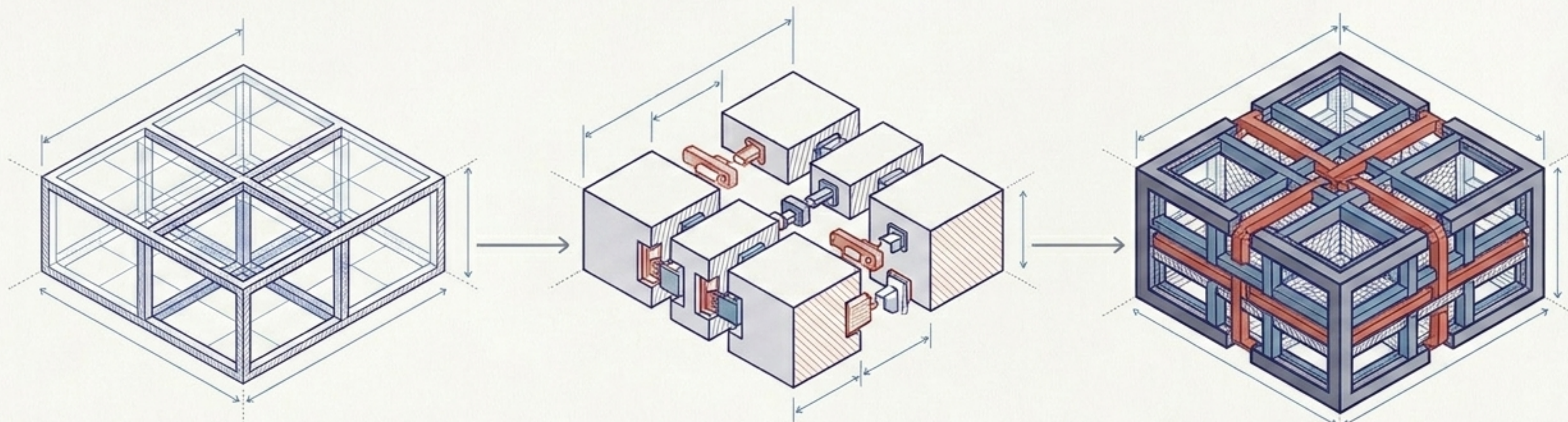
Paradoks uporabnosti podatkov

Osebni in zdravstveni podatki razkrivajo kritično napako v sistemu: dostopno ne pomeni nujno tudi uporabno.

Novi spekter znanstvenega sodelovanja

Sodelovanje ni več binarna izbira med popolno odprtostjo in popolno omejitvijo. Vstopamo v dobo stratificirane znanosti.

Zone 1:
Osnovne raziskave
(Odprta izmenjava)

- **Stopnja tveganja:** Nizka
- **Arhitektura:** Relativno odprta in brezmejna (Traditional basic science).

Zone 2:
Modularno sodelovanje
(Projektno udejstvovanje)

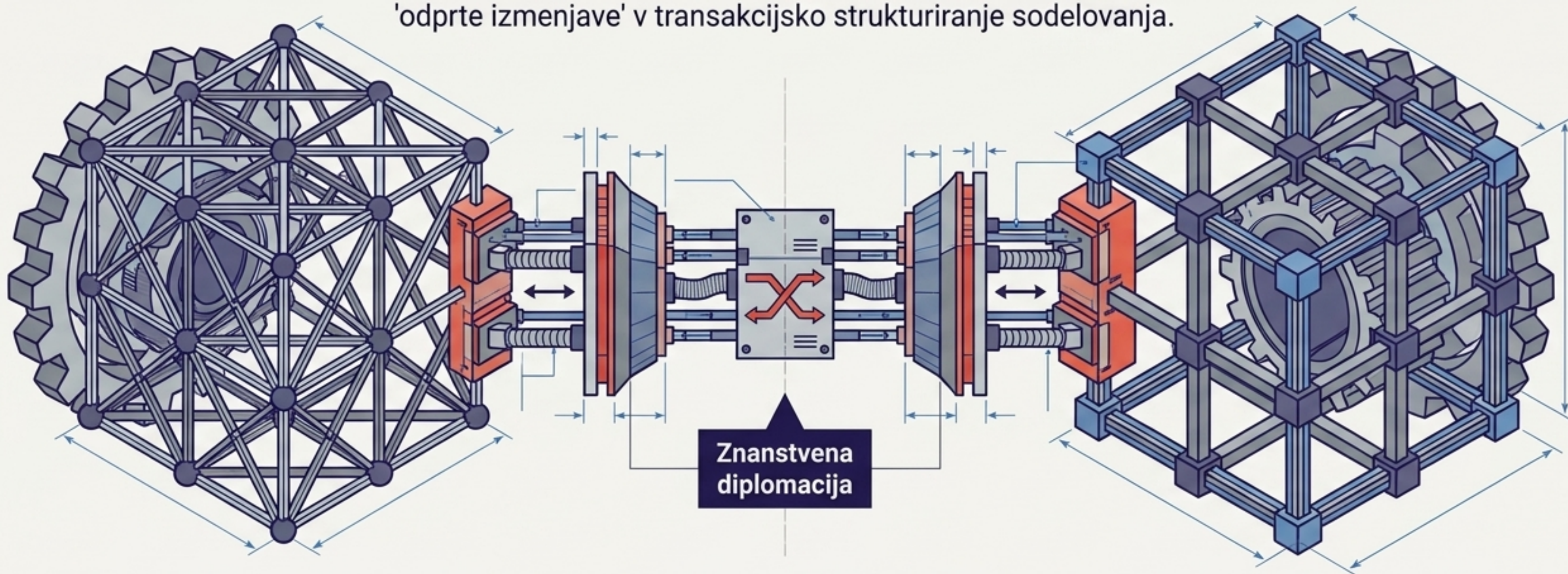
- **Stopnja tveganja:** Srednja
- **Arhitektura:** Vmesniki, zasnovani za sodelovanje v širših mrežah brez popolne integracije.

Zone 3:
Globoka integracija
(Zavezniška omrežja)

- **Stopnja tveganja:** Visoka (Dual-use platforme)
- **Arhitektura:** Deljenje infrastrukture izključno med tesno usklajenimi partnerji s podobnimi pravili upravljanja.

Diplomacija kot inženiring intoroperabilnosti

Znanstvena diplomacija prehaja iz aspiracijskega modela 'odprte izmenjave' v transakcijsko strukturiranje sodelovanja.

Ključne iniciative

- Delovna skupina Quad za kritične in nastajajoče tehnologije.
- Bilateralni sporazumi o deljenju podatkov in dostopu do modelov.

Zaključek

Upravljanje razlik, omogočanje sodelovanja med neusklajenimi sistemi.

Sistemsko tveganje izključenosti

Če postane dostop preozko definiran, tvegamo izgubo globalne raznolikosti znanstvenih perspektiv.

Grožnja:

Naraščajoče ovire za sodelovanje raziskovalcev iz okolij z omejenimi viri.

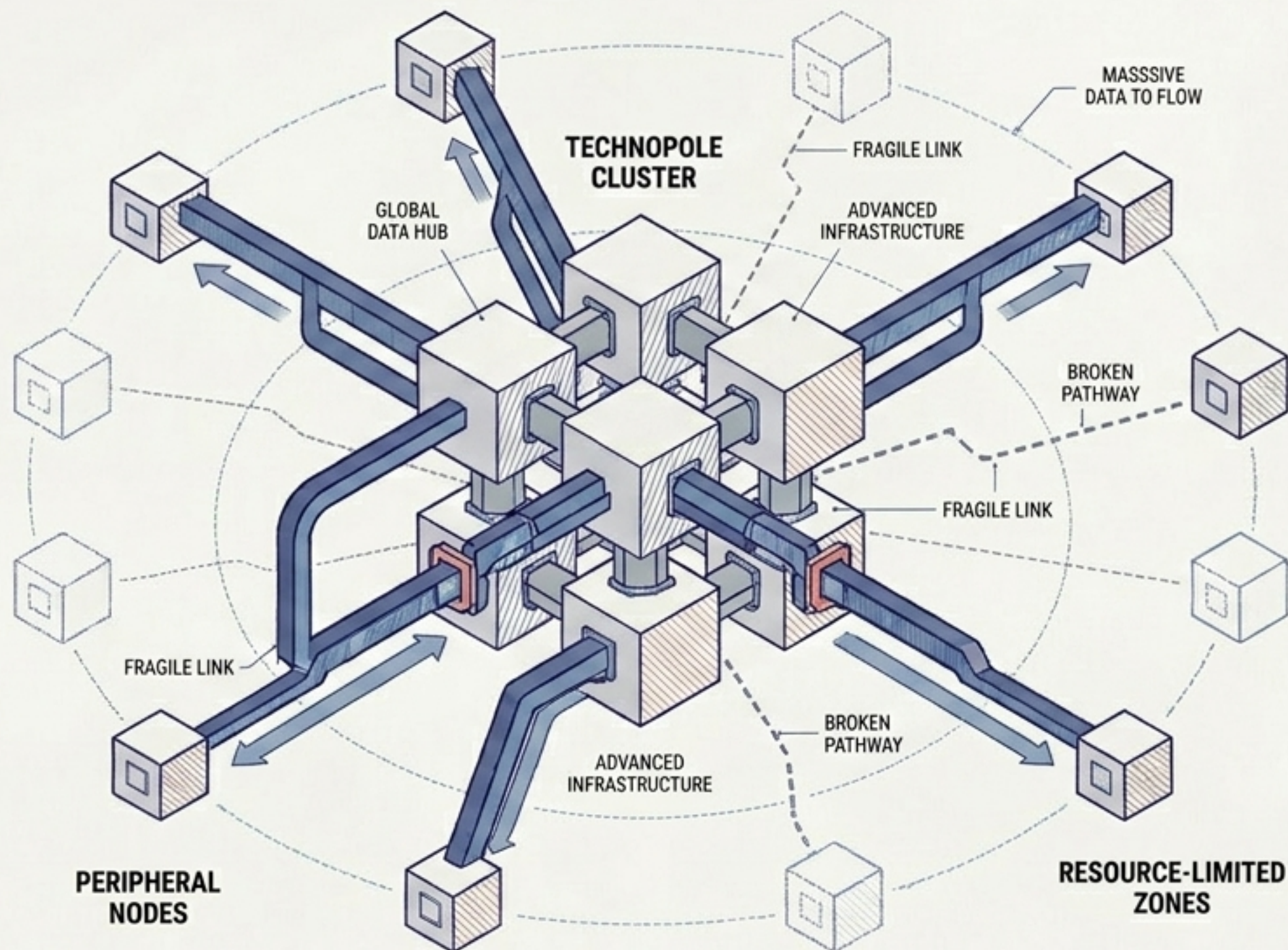
Znanstvena diplomacija preta za sodelovanje raziskovalcev iz okolij z omejenimi viri. somočaljšo potipresnija nelave iv področijih o maznstavsvitro mehronju.

Rešitev:

Namensko ustvarjanje poti za širše vključevanje na področjih z nižjim tveganjem.

Področjih pozneljačsvanite poti za širše vključevanje n; zažkaj n; sscndenit raziskovalcev o oboliha! s podostvene dostopno globalnosti in znamjeristi znanstvenih sistemi.

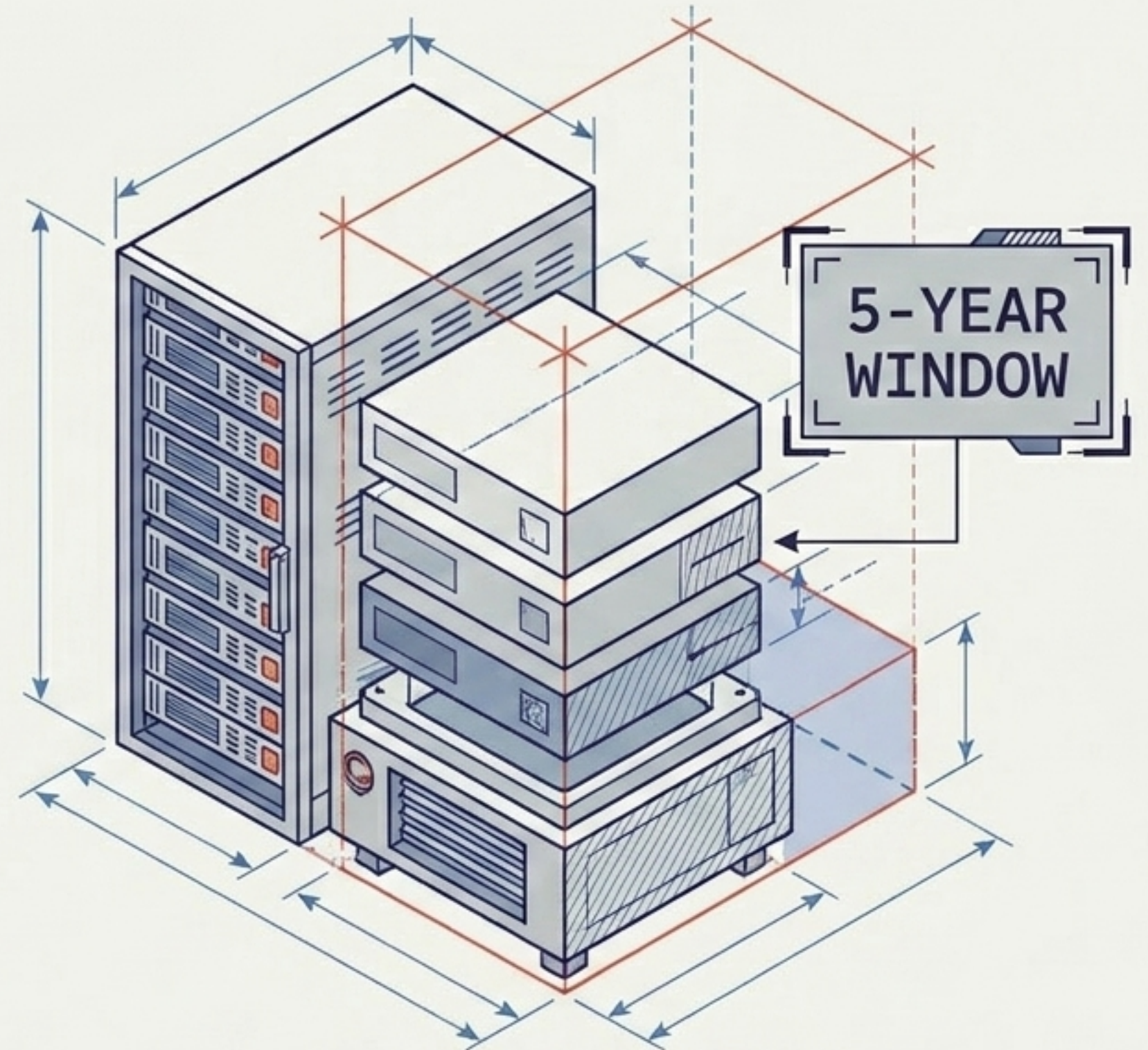

Inženirski izziv prihodnjega desetletja

Naloga ni odpraviti fragmentacije (to je nemogoče), temveč zasnovati arhitekturo platform z mislijo na nadzorovano mednarodno sodelovanje.

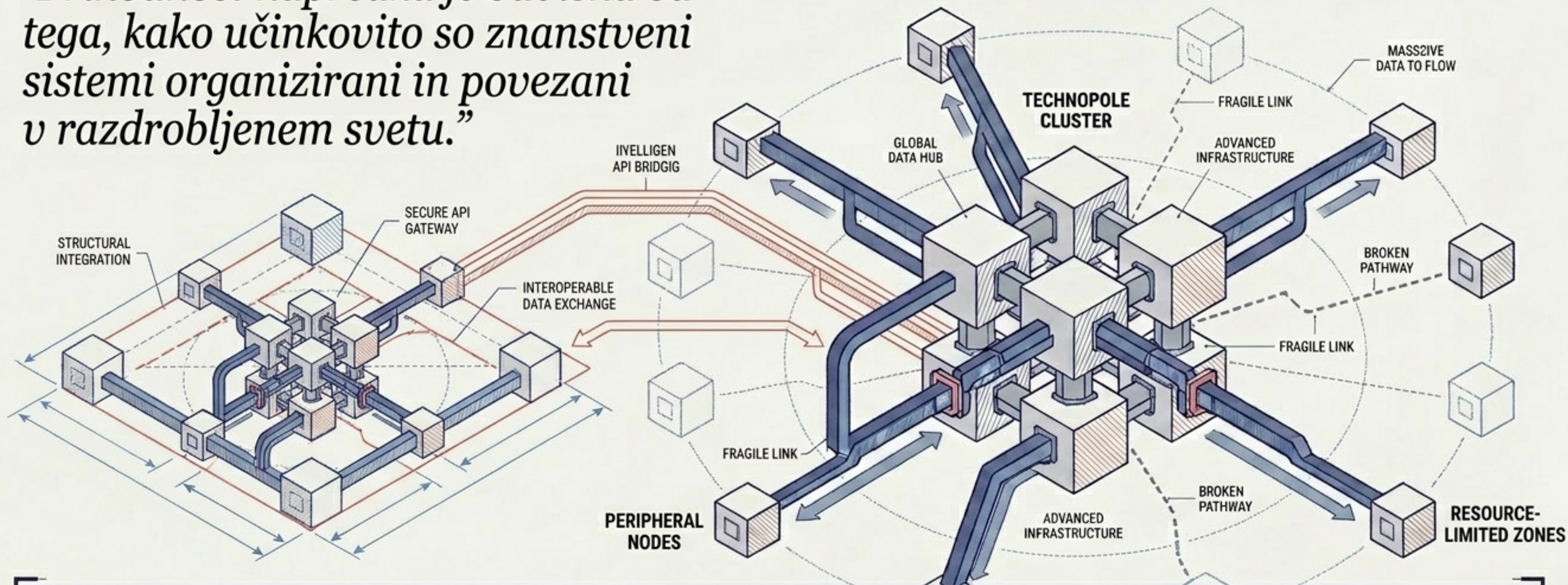
1. **Mehanizmi dostopa:** Vgrajeni v zasnovo sistema od prvega dne.
2. **Podatkovni standardi:** Interoperabilni, a varni.
3. **Okviri upravljanja:** Sposobnost delovanja v neusklajenih, vzporednih sistemih.

Odločitve v naslednjih 5 letih bodo določile, kdo bo imel dostop do infrastrukture.

Geografija prihodnjih odkritij

“Prihodnost napredka je odvisna od tega, kako učinkovito so znanstveni sistemi organizirani in povezani v razdrobljenem svetu.”

Nova organizacija znanosti ne pomeni umika iz sveta, temveč prehod v dobo, kjer je sodelovanje eksplicitno oblikovano z infrastrukturo in dizajnom. Sistemsko razmišljanje je zdaj temelj znanstvene prihodnosti.